S İ N E M A

Filmcilik

Dar bütçeli filmler

Fikirlerini perdeye aksettirme imkânlarını elde edebilmek için sinema endüstrisi basamaklarında yükselmeyi beklemiyen genç rejisörler yahut endüstri ile bağdaşamıyacaklarını hisseden sinemacıların sık sık baş vurdukları bir usûl dar bütçeli filmlerdir. Bu yolda başarı kazananlar ya ticari sinemaya geçiverirler yahut başarılarının getirdiği kazançla gene bağımsız fakat daha geniş bütçeli filmler çevirmeye yönelirler. Filmciliğimizin içinde bulunduğu şartlar dar bütçeli filmlere yanaşmamızı kaçınılmaz bir hale getirmektedir. Memleketimizde amatör sinemacılığın kurulması, ham film ve çekme malzemesi yokluğu dolayısıyla bugün bir hayal olmaktan ileri gidemiyeceği- için dar bütçeli film metodlarının profesyonel filmciler tarafından incelenmesi ve benimsenmesi gerekmekte, teknik imkânsızlıklar spectacle, müzikli-komedi yahut öbür kalabalık: mizansenli filmlerden tamamen kaçınmamızı zorunlu kılmaktadır. Amerika, İngiltere ve Fransa gibi ülkelerde çok başarılı sonuçlar veren bu çeşit denemelerin bizde de filmciliğimize yeni bir ruh, sinema sanatını hiçe saymayan bir anlayış, günlük hayatımıza, meselelerimize doğru bir eğiliş getirmesi pek uzak ihtimallerden değildir. Verilecek misaller dar bütçeli filmlerden elde edilebilecek neticeleri göstermeleri bakımından oldukça manâlıdır.

David Bradley M.G.M. stüdyosunun en genç rejisörlerindendir. Hollywood'un bu en geniş teşkilâtlı stüdyosuna geçişi kendi başına çevirdiği 16 mm. lik filmlerle olmuştur. Bradley "Oliver Twist" ve "Peer Gynt" gibi klâsikleri filme çekmenin güçlüklerini hesaba katıp filmi değerinden kaybettirmeden senaryolar üzerinde aylarca düşünüyor, kendisini en ekonomik sonuçlara götürecek formülleri arıyordu. Nitekim eserlerin karakterine uyan yerlerin bulunması, stüdyo sahnelerine ihtiyacı ortadan kaldırıyordu. Bradley en geniş şöhretini Shakespeare'den "Julius Ceaser" denemesiyle kazandı. Film 10000 dolar gibi Amerika'da hiç denebilecek bir masrafa malolmuştu. Chicago'nun Roma taklidi meydanlarında çevrilen film amatör oyunculara da basamak olmuş, Mark Anthony'yi temsil eden Charlton Heston yıldız avcıları tarafından apar topar Hollywöod'a taşınmıştı. Filminin milletlerarasındaki festivallerde dikkati çekmesiyle amatörlükten profesyonelliğe atlayan Bradley bir meselenin altından kalkabilmek için cüzdanını değil kafasını kullandığını söylüyor ve tecrübelerini şöyle izah ediyordu: "...birçok kayıtlara rağmen, dar bütçe insanı daha iyi, daha yaratıcı düşünmeye yöneltir. Pahalı teçhizat olmadan eldekilerle çalışma, onlara hükmetmeyi öğretir. Değişik kabiliyette çeşitli kimselerle işe başlanır, filmin sonunda sinema sanatım Hollywood' daki bezgin topluluklardan daha iyi bilen, değerlendiren bir ekip yetişmesi sağlanır."

"Time" ın son sayılarının birinde United Artists şirketine kontratla bağlandığı bildirilen Stanley Kubrick dar bütçeli filmlerden yükselen bir sanatçıdır. İlk filmi "Fear and Desire" şiddetli bir harp aleyhtarlığının

Lorenza Mazetti'nin filmi: "Together"

Az para, çok iş..

eseriydi. Ailesi tarafından temin edilen 50000 dolarla çevrilmişti. İkinci filmi "Killer's Kiss" psikolojik ve sosyal konuları dikkatle inceleyen bir filmdi. Kabrick'in senaristlik, rejisörlük, fotoğrafçılık ve dekupaj şefliği, gibi vasıflarına rağmen hazırlanması aile dostlarının da bir mikdar malî yardımlarına ihtiyaç göstermişti. Kubrick de aynen Bradley gibi adım adım yükseliyordu. "Killer's Kiss" in kazandığı başarı bu genç rejisörü destekliyecek prodüktörlerin çıkmasını sağladı. Dar bütçe artık genişliyordu. Televizyon dağıtıcısı James Harris, Kubrick'e işbirliği teklif etti. Ona tasarılarını gerçekleştirecek kadar para bulmayı vadediyordu. Böylece ilk olarak profesyonel oyuncularla "The Killing" çevrildi. Filmin maliyeti 820000 dolar kadardır. Bu miktar en ucuz prodüksiyonusun maliyetiydi.

Serbest Sinema

Bu yılın bizim de ilgimizi çekmesi gereken dikkate değer hâdiselerinden biri de İngiltere'de "Free Cinema - Serbest Sinema" adı takılan bir gurubun eserlerini Şubat ayında takdim etmeleridir. Gösterilen üç filmden "Together", Denis Horne'un hikâyesinden Lorenza Mazzetti tarafından çekilmiştir. Bu filmin montaj müşavirliğini Lindsay Anderson yapmıştır. "O Dreamland" i Lindsay Anderson, "Momma Don't Allow" u ise Karel Reisz ve Tony Richardson çevirmişlerdir. İngiliz sinemasının canlı, şahsî teşebbüs örneklerinden olan bu filmler yapıcılarının ticari filmcilik şekillerine ' uymamak, ilhamını doğrudan doğruya hayatın gerçeklerinden alan eserler yaratmak arzularından doğmuştur. Elde edilen hiç de utanç verici değildir. İngiltere'nin IX. Cannes Festivalinde kazandığı yegane mükâfat "Araştırma Filmleri Mansiyonu" "Together" a verilmiştir. "Together" bir şiir filmid:r. Londra'nın fakir semtlerinde beraberce yaşayan iki sağır-dilsizin trajik hikâyelerini anlatır; tasa, çaresizlik ve yalnızlık dünyalarını gösterir. Baş rollerdeki amatör oyunculardan Michael Andrews gerçek hayatta bir ressam, Eduardo Paolozzi ise heykeltıraştır.

Filmlerin maliyeti dar bütçelerle yaratıcıların ne imkânlara sahip olabileceklerini bir kere daha ortaya koymaktadır. Lindsay Anderson'un "O Dreamland" i 100 sterline çıkmıştır. Bu mikdar Türkiye için bile ucuzdur. Öbür iki filmin masrafları İngiliz Film Enstitüsü'nün Tecrübî Filmler Fonu'ndan karşılanmıştır.

Fikri filmler

Muayyen bir fikri işlemde isteyen sinemacının bankada sıfırlı bir hesabı olması şart değildir. Fransa'nın genç kısa film rejisörlerinden Alain Resnais **bunu** ispat ediyor. Sanatında dönüm noktaları olan dört filmi "Van **Gogh".** "Guernica". "Les Statues Meurent Aussi" ve "Nuit et Brouillard" gösterildikleri yerlerde büyük yankılar uyandırmışlardır. Bu filmlerin ilk ikisi isimlerinden de anlaşılacağı gibi e-

Lamorisse oğluyla

Açık hava

serleri yoluyla Van Gogh ve Ficasso'dan dramatik intihalardır. Üçüncüsü zenci sanatının beyazların medeniyetiyle temasa geldiği zaman bozulmasını göstermektedir. Siyasî sebebler dolayısıyla bu yılki Cannes Festivali dışında bırakılan "Nuit et Brouillard" Alman toplama kamplarının müttefik kuvvetler tarafından boşaltılmalarının onuncu yıl dönümü dolayısıyla "İkinci Dünya Savaşı Tarihi Komitesi" nden ısmarlanmıştır. Resnais'nin bu filmde sanatının zirvesine ulaştığı söylenmektedir.

Açık hava ve sinemanın şiiri

Son yılların en önemli sinema olayı Albert Lamorisse adlı genç bir sanatçının eserlerini vermesidir. Çevirdiği üç filmden ikisi, -Crin Blanca ve Le Ballon Rouge- memleketimizde özel olarak oynatılmış ve seyircilerin nefesini kesen tesirler yapmıştı. Çıkışı İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra İtalyan neo-realizmi yahut Japon sineması kadar önemli olan Lamorisse beşerî duyguları bütün saflığı ve şiiri ile işleyen tertemiz bir sinema anlayışına sahiptir. Bu sinemacının Türk filmciliğim ilgilendirmesi gereken tarafı tamamen açık havada çalışmasıdır. İlk filmi "Bim le petit âne" küçük bir Arap çocuğuyla eşeği arasındaki arkadaşlığı. "Crin Blanc" vahşi bir atın hikâyesini, "Le Ballon Rouge" ise gene küçük bir çocuğun kırmızı balonuyla dostluğunu gösteriyordu. Lamorisse iyi film yapmak için mutlaka stüdyolara ihtiyaç olmadığını ispat eden, düşünce ve hislerin birçok teknik güçlüklerin altından kalkabileceğini ortaya koyan en iyi örnektir.

Birkaç yıl önce H.G. Clouzot Camargue'de "Salaire de la Peur-Dehşet Yolcuları" adlı filminin dış sahnelerini çekerken iki genç adam kısa zamanda yarım saatlik bir film hazırlıyorlardı. Bu genç adamlar Albert Lamorisse ile fotoğrafçısı Edmond Sechan idi. Lamorisse şöyle diyordu: "Atlara dair bir film yapmak istedim. Yarışlara gittim, fakat oradaki atlar sanki ruhsuzmuş gibi göründü bana. Camargue'de bulunduğum şırada göçebelere hayran oldum. Aralarında bir yıl kalarak iklimi, halkı, hayvanları ve bitkileri tanımaya çalıştım. Eğer kahramanım Folco'ya at sırtında tavşan kovalattıysam bu oraların bir âdeti olduğu içindi". Bu sözlerdeki iklimi, halkı, hayvanları ve bitkileri tanımak fikrî filmciliğimiz için en önde kabul edilmesi gereken bir esası ifade ediyor; hayatı ve insanları tanımak ondan sonra birşey yapmağa kalkışmak. Son cümle yaşayışımız ve civarımızı müşahede altında bulundurmanın sanata kazandıracaklarını anlatıyor.
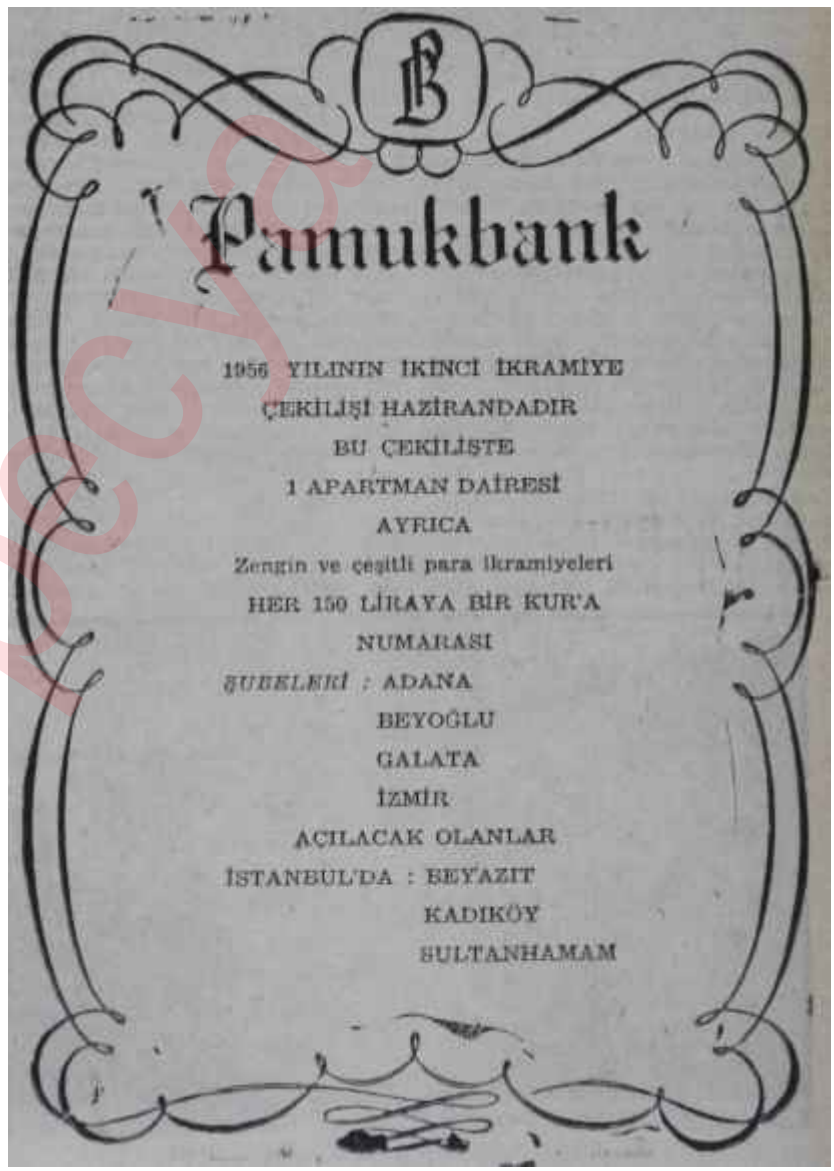
Albert Lamorisse'in tabiata bağlılığının sonucu olan açık hava çalışmaları, Alain Resnais'nin ne yapmak istediğini bilen fikrî sineması Lorenza Mazzetti ve Lindsay Anderson'un sinemanın kalıplaşmış ticarî formüllerinden uzak kalmak için endüstriye katılmadan iyi filmler çevirmeleri, Stanley' Kubrick ve David Bradley'in ellerindeki imkânlarla işe başlayıp sinema bilgileri ve kabiliyetlerinin derecesini gösterdikten sonra endüstride hatırı sayılır yerler almaları bizim sinemacılar ve filmcilerin kulakları için bulunmaz küpelerdir. Eli yüzü düzgün film yapabilmek için Cecil B. De Mille hayranlığı, yerini mutlaka dar bütçeli film metodlarına bırakmalıdır. Durumu içinde bulunulan şartlara göre ayarlamayı akla getirmeden büyük endüstri hayallerine dalmak, başındaki süt testisiyle şehre giden köylü kadının hülyalarından daha . müspet neticeler vermiyecektir.